

Valsts aizsardzības mācība

Pamatkursa programmas paraugs
vispārējai vidējai izglītībai

Jaunsardzes centrs
sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru un
Aizsardzības ministriju

Rīga, 2024

Valsts aizsardzības mācība
Pamatkursa programmas paraugs
vispārējai vidējai izglītībai

Pamatkursa programmas parauga saturs izstrādē par pamatu ņemts valsts aizsardzības mācības specializētā kursa programmas paraugs. Programmas paraugu izstrādāja un publicēšanai sagatavoja Jaunsardzes centrs.

Jaunsardzes centrs izsaka pateicību Valsts izglītības satura centram, kā arī visām Latvijas izglītības un aizsardzības sektora iestādēm, kas piedalījās programmas parauga izstrādes procesā.

ISBN 978-9934-8733-5-5

SATURS

Ievads	4	Pielikumi	27
Kursa programmas struktūra	4	1. pielikums	27
Mācību satura un pieejas akcenti	4	Mācību priekšmetu kursu programmu paraugos lietotie kodi.....	27
Kursa mērķis un uzdevumi	5	2. pielikums	28
Mācību saturs	5	Kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti	28
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	5	Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārīgajā apguves līmenī	29
Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi	5	3. pielikums	29
Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni.....	7	Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, saiknē ar VAM	29
Aprakstošā vērtējuma piemērošana	7	4. pielikums	30
Ieteikumi mācību darba organizācijai	8	Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi	30
Stundu sadalījums/grafiks.....	8		
Dažādas mācību darba organizācijas formas	10		
Mācību satura apguves norise	10		
Valsts aizsardzības mācības programmas moduļi	11		

levads

Kursa programmas struktūra

Valsts aizsardzības mācības pamatkursa (turpmāk – VAM kursa) programmas paraugs (turpmāk – programma) ir izstrādāts saskaņā ar visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā. Programma palīdz jaunsargu instruktoriem (turpmāk – instruktoriem) īstenot Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumos Nr.416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus “Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes” mācību jomā.

VAM kursa programmas īstenošanu mācību iestādē koordinē un realizē Jaunsardzes centrs.

Programmā iekļauti:

- kursa mērķis un uzdevumi;
- mācību saturs;
- mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni;
- ieteikumi mācību darba organizācijai;
- mācību satura apguves norise.

Katram programmas modulim piedāvāti gan plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, gan to apguvei paredzētais aptuvenais laiks, izmantojamās mācību metodes un nepieciešamie mācību līdzekļi. Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu uzskaitījums pievienots 4. pielikumā. VAM kursa apguvei nepieciešamos specifiskos materiāltehniskos līdzekļus nodrošina Jaunsardzes centrs.

VAM kursa programmā mācību saturs ir veidots atbilstoši standartā noteiktajiem “Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes” mācību jomas plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, no tiem atvasinot VAM kursā plānotos apgūstamos rezultātus vispārējā un optimālajā mācību satura apguves līmenī.

Mācību satura apguves procesā parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības teorētisko zināšanu apgūvē, izpratnes un praktisko prasību veidošanās, kā arī uz SKOLA 2030 ieteiktajām vērtībām balstītu ieradumu attīstīšanā. Katrā programmas modulī ir iekļautas nozīmīgākās skolēna darbības, kas nepieciešamas šo rezultātu sasniegšanai.

Programma tiek īstenota vidējās izglītības pakāpē divos secīgos mācību gados kopā 112 mācību stundas. Jaunsardzes centra noteiktā mācību darba organizācija norādīta programmas sadaļās “Ieteikumi mācību darba organizācijai” un “Mācību satura apguves norise”.

Mācību satura un pieejas akcenti

VAM iekļaujas "Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes" mācību jomā. Šīs jomas svarīgākie akcenti ir:

- būtiska ir iepriekš uzkrātā pieredze, kas tiek iegūta mijiedarbībā ar sociālās vides nosacījumiem. Analizēt rīcību un sekas dažādās vēstures situācijās, apzinoties, ka katra indivīda zināšanas par valsts aizsardzību, sagatavotība un rīcība ietekmē valsts drošību;
- izpratne, ka fiziski un garīgi vesels indivīds, kurš izjūt harmoniju starp visām savas attīstības jomām (fizisko, sociālo un garīgo) un spēj sasniegt sev izvirzītos mērķus noteiktajos dzīves apstākļos, ir pamats labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanai;
- pašvadīta un mērķtiecīga rīcība, izvērtējot savas rīcības iespējas un sekas, spēja kritiski domāt un pieņemt lēmumus, kā arī rīkoties riska situācijās, veido indivīda dzīves kvalitāti un valsts nākotni.
- VAM kursa apgūvē svarīgi ņemt vērā šādus mācību satura un pieejas akcentus:
- norise jāplāno tā, lai pēc katras nodarbību dienas, skolēniem būtu pieņemams laiks reflektēt par iegūtajām zināšanām un prasmēm;

- norisē būtiska ir izglītības iestādes un Jaunsardzes centra cieša sadarbība, proti, instruktors, vispārējās izglītības sistēmas ietvaros, ievērojot skolas vērtības, tradīcijas un noteikumus, īsteno VAM kursa programmu, kurai specifiskos mācību materiālus un līdzekļus nodrošina Jaunsardzes centrs.

Kursa mērķis un uzdevumi

VAM kursa mērķis ir veidot aktīvu, mobilu un rīkoties spējīgu sabiedrības locekli, kurš grib un spēj aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā. Šī mērķa sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- attīstīt uz pilsoniskām vērtībām un uz pilsonisko apziņu balstītu Latvijai piederīgu personību;
- attīstīt un veidot izpratni par valsts aizsardzības prasmēm;
- patstāvīgi pilnveidot savu fizisko sagatavotību (t.sk. veicot specifiskus militāros vingrinājumus);
- pilnveidot zināšanas un prasmes, kas dod iespēju izglītības turpināšanai un karjeras veidošanai valsts aizsardzības nozarē;
- veicināt skolēnu interesi par dienestu Nacionālajos bruņotajos spēkos, militāro specialitāšu daudzveidību.

Mācību saturs

Saskaņā ar standartu kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti iekļauti programmas 2. pielikumā.

Caurviju prasmju apguve ir nozīmīgs priekšnoteikums dziļākas izpratnes veidošanai VAM kursā. VAM saturam piemērots konteksts, lai veicinātu pilsonisko līdzdalību, sadarbību, kritisko domāšanu un problēmu risināšanu.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi, iekļauti programmas 3. pielikumā.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi

VAM kursa vērtēšana notiek pēc standartā noteiktajiem pamatprincipiem:

- sistēmiskuma princips – mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru un pamatotu, noteiktā secībā veidotu, darbību kopums;
- atklātības un skaidrības princips – pirms mācību snieguma demonstrēšanas skolēnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa snieguma vērtēšanas kritēriji;
- metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas paņēmienus;
- iekļaujošais princips – mācību snieguma vērtēšana tiek pielāgota ikviena skolēna mācīšanās vajadzībām, piemēram, laika dalījums un ilgums, vide, skolēna snieguma demonstrēšanas veids un piekļuve vērtēšanas darbam;
- izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā skolēna individuālā mācību snieguma attīstības dinamika.

Vērtēšanas norises laiku mācību procesā, biežumu, uzdevuma veidu, vērtēšanas formu un metodiskos paņēmienus, vērtēšanas kritērijus, vērtējuma izteikšanas veidu un dokumentēšanu izvēlas atbilstoši vienam no diviem vērtēšanas mērķiem – formatīvai vai summatīvai vērtēšanai. Informācija par tiem ir apkopota 1. tabulā “Vērtēšanas veidi un aspekti”

1. tabula “Vērtēšanas veidi un aspekti”

Vērtēšanas veidi Vērtēšanas aspekti	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķis	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un instruktoram, lai uzlabotu skolēna sniegumu un plānotu turpmāko mācību procesu. Veicināt skolēna mācību motivāciju, attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes, iesaistot viņu vērtēšanas procesā.	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus mācību rezultāta novērtēšanai un dokumentēšanai. Aprakstošās vērtēšanas rezultātus var arī izmantot, piemēram, lai uzlabotu skolēna sniegumu, izvērtētu mācību procesā izmantotās metodes, pieņemtu lēmumus par turpmāko darbu.
Norises laiks un biežums mācību procesā	Veic mācību procesa laikā. Instructors to organizē pēc nepieciešamības.	Veic mācīšanās posma, piemēram, temata teorētiskās vai praktiskās daļas, vairāku tematu, semestru, mācību gada noslēgumā.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma laikā.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma noslēgumā.
Vērtēšanas uzdevumu veidi	Uzdevuma veidu instruktors izvēlas atbilstoši plānotajam skolēna sasniedzamajam rezultātam. Tas var būt, piemēram, testveida vai īso atbilžu uzdevums, esejas tipa uzdevums, uzdevums, kurā skolēns var demonstrēt savu sniegumu darbībā vai izstrādājot uzdoto darbu.	
Vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	Mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti. Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, darbs ar tekstu, pētnieciskais darbs, praktiskais darbs, demonstrējums, vizualizēšana, eseja, projekts, diskusija, u. c.	
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā instruktors atbilstoši plānotajam skolēna sasniedzamajam rezultātam, vērtēšanas formai un metodiskajam paņēmienam. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu skolēna pašvadītas mācīšanās prasmes.	
Vērtējuma izteikšanas veids un dokumentēšana	Vērtējumu izsaka un dokumentē un sniedz atgriezenisko saiti atbilstoši mērķauditorijai (piemēram, skolēns, kolēģis, atbalsta personāls, skolas vadība, vecāks), lai mērķtiecīgi atbalstītu skolēna mācīšanos un sekotu līdz skolēna sniegumam ilgtermiņā. Vērtējumu izsaka ar ieskaitīts/neieskaitīts.	Vērtējumu valsts aizsardzības mācībā izsaka ar aprakstošo vērtējumu “apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”, atbilstoši plānotajiem skolēna sasniedzamajiem rezultātiem.

Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie panēmieni

VAM kursa programmā, moduļu ietvaros, paredzēti četru veidu sasniedzamie rezultāti:

1. ziņas;
2. prasmes;
3. vērtībās balstīti ieradumi;
4. kompleksi sasniedzamie rezultāti.

Plānojot vērtēšanu, instruktoram svarīgi izvēlēties plānotajam sasniedzamajam rezultātam atbilstošus kritērijus, metodiskos paņēmienus un uzdevumu vērtēšanas veidu.

Ziņu apguve parāda skolēna izpratni. Tā attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, kuri parasti sākas ar darbības vārdiem “apraksta”, “skaidro”, “pamato” u. c. Piemēram: “Skaidro sakaru procedūras, izmantojot rācijas, pamatojot kodvārdu nepieciešamību, aprakstot saziņu krīzes situācijā”. Sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns demonstrē veicot uzdevumus, risinot problēmas, piedaloties diskusijās u.tml.

Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā (piemēram, modelē, attēlo, aprēķina). To vērtē, izmantojot snieguma līmeņa aprakstu. Piemēram: “Modelē pārvietošanos apvidū, aprēķinot attālumu ar pārsoļu distances noteikšanas metodi.”

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā. Tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laika posmā, īpaši situācijās, kuras ietver izvēles iespējas. Piemēram: “Uzņemas iniciatīvu, vadību un mobilizē līdzcilvēkus arī nepazīstamās situācijās un apdraudējuma apstākļos, attīstot ieradumu pārvarēt bailes un izlēmīgi rīkoties sabiedrības labā (tikums – drosme; vērtība – Latvijas valsts)”.

Aprakstošā vērtējuma piemērošana

Aprakstošā vērtējuma kritērijus nosaka Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr.416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 10.¹ pielikums.

Izglītojamā mācību sniegumu VAM kursā, atbilstoši plānotajam sasniedzamajam rezultātam, vērtē saskaņā ar šādiem kritērijiem:

- demonstrēto zināšanu, izpratnes, pamatprasmju apjoms un kvalitāte;
- atbalsta nepieciešamība;
- spēja lietot apgūto tipveida vai nepazīstamā situācijā.

Jaunsardzes centrs izstrādā kursa vērtēšanas kārtību, kurā nosaka:

- izglītojamo un viņu likumisko pārstāvju iepazīstināšanu ar izstrādāto vērtēšanas kārtību;
- vērtējumu “daļēji apguvis” un “apguvis” piemērošanu temata, mācību gada un kursa noslēgumā;
- mācību snieguma vērtēšanas organizēšanu un dokumentēšanu: pārbaudes darbu plānošanu, formas un vērtēšanas kritērijus;
- izglītojamā attaisnojošu iemeslu dēļ iepriekš neiegūto mācību snieguma vērtējumu ieguvi;
- izglītojamā mācību snieguma vērtējuma uzlabošanas iespējas mācību gada un kursa noslēgumā¹.

Novērtējot izglītojamo sniegumu ar summatīvo vērtēšanu, instruktors katrā no semestriem izliek vismaz divus vērtējumus. Obligāti vērtējumi ir tematos, kas parāda izglītojamā sniegumu izvīrītajos moduļa un apakšmoduļa sasniedzamajos rezultātos. Otrā mācību gada gala vērtējums ir uzskatāms par visa VAM kursa gala vērtējumu. Obligāti vērtējamie moduļi un apakšmoduļi ar to mērķiem ir apkopotī 2. tabulā.

¹ Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr.416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 10.¹ pielikums.

2. tabula
“VAM summatīvā vērtējuma obligāti vērtējamie moduļi un apakšmoduļi”

Modulis vai apakšmodulis	Sasniedzamais rezultāts/ moduļa, apakšmoduļa mērķis	Vērtējums
1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	Iepazīstoties un analizējot dažādas pilsoniskās aktivitātes formas no valsts apdraudējuma skatu punkta, veidot un nostiprināt izpratni par valsts attīstības un aizsardzības pamatprincipiem un individuālās pilsoniskās atbildības nozīmi, radot gribu aizsargāt Latviju. Attīstīt un stiprināt uz pilsoniskām vērtībām un apziņu balstītu Latvijai piederīgu personību.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
2. Noturība krīzes situācijās un vadība	Iepazīstoties ar visaptverošas valsts aizsardzības sistēmu, veidot izpratni par indivīda lomu valsts drošības stiprināšanā un sadarbības efektivitāti sociālpolitisko procesu ietekmēšanā.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
3. Valsts aizsardzības iemaņas	Veidot un attīstīt rīcībai krīzes situācijā un valsts aizsardzībai noderīgas prasmes, veicināt mērķtiecīgu izglītošanos valsts aizsardzības jomā, attīstot biedriskumu, līderību, drošsirdību, disciplīnas ievērošanu un veicinot patstāvīgu fizisko spēju pilnveidi, rosināt interesi izglītības turpināšanai un karjeras veidošanai visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ietvaros. Kļūt par aktīvu, mobilu un rīkoties spējīgu sabiedrības locekli, kurš grib un spēj aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
3.1. Normatīvie akti	Aptver informāciju par valsts aizsardzību, bruņotajiem spēkiem un karavīru dienestu reglamentējošiem dokumentiem.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
3.2. Sakaru procedūras un kiberdrošība	Apkopo ziņas par militāro sakaru veidiem un līdzekļiem, NATO fonētisko alfabētu, dažāda veida ziņojumiem, digitālās vides uzvedības un informācijas analīzes pamatprincipiem.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
3.3. Militārā topogrāfija un orientēšanās	Sniedz ieskatu par militārajām kartēm un to izmantošanu, apvidus novērtēšanas un maršruta plānošanas elementiem.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”

3.4. Droša apiešanās ar ieročiem	Sniedz informāciju par ieroču uzbūvi, darbības principiem un atbildīgu apiešanos ar tiem, neapdraudot sevi un citus.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
3.5. Lauka kaujas iemaņas	Apkopo informāciju par pamata prasmēm, kas ļauj sagatavoties un adekvāti reaģēt krīzes vai bruņota konflikta gadījumā.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”
3.6. Ierindas prasmes	Aktualizē rūpes par savu ārējo izskatu, staltu stāju un pašdisciplīnu.	“apguvis”, “daļēji apguvis”, “nav apguvis”

Ieteikumi mācību darba organizācijai

Stundu sadalījums/grafiks

Balstoties uz VAM pilotprojekta (no 2018. gada) realizācijas laikā identificēto, Jaunsardzes centrs iesaka VAM mācību grupā plānot ne vairāk par 15 skolēniem, lai viena instruktora vadībā tiktu ievērotas gan drošības prasības, gan kvalitatīva mācību darba organizācija. Situācijā, ja klasē ir vairāk kā 15 skolēni, ieteicami divi rīcības varianti: klases sadalīšana divās mācību grupās, kuras VAM kursu apgūst atsevišķās dienās viena instruktora vadībā vai klases sadalīšana divās mācību grupās, kuras VAM kursu apgūst vienā dienā, otras grupas vadīšanai piesaistot papildus instruktoru.

Mācību process VAM kursa (kopā 112 mācību stundas) apguvei tiek organizēts divu secīgu mācību gadu ietvaros, katrā mēnesī VAM nodarbībām atvēlot vienu pilnu mācību dienu (izņemot septembri un janvāri). Vispārējās vidējās izglītības mācību iestādēs VAM kursa norise tiek plānota 10. un 11. klasē, savukārt izglītības iestādēs, kuras īsteno profesionālās vidējās izglītības programmas, VAM kursu var plānot 1. un 2. vai 2. un 3. kursa laikā.

VAM kursa programmas apguve paredzēta gan telpās, gan āra apstākļos un ir atkarīga no laika apstākļiem, specifiskas infrastruktūras un materiāltehniskā nodrošinājuma pieejamības. Atsevišķas zināšanas un prasmes jāapgūst noteiktā secībā (piemēram, no vienkāršā uz sarežģīto, drošība pirms praktiskās

darbības, atsevišķie elementi pirms kompleksiem uzdevumiem). Jaunsardzes centra ieteiktais divu mācību gadu tematu pārskats parādīts 3. tabulā un 4. tabulā.

3. tabula “Ieteicamais VAM kursa 1. mācību gada tematu pārskats”

Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs
	Normatīvie akti Lauka kaujas iemaņas Ierindas prasmes Normatīvie akti	Militārā topogrāfija un orientēšanās Lauka kaujas iemaņas	Noturība krīzes situācijās un vadība Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Sakaru procedūras un kibernetiskā drošība		Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Militārā topogrāfija un orientēšanās	Lauka kaujas iemaņas Militārā topogrāfija un orientēšanās	Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Normatīvie akti Ierindas prasmes Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku

4. tabula “Ieteicamais VAM kursa 2. mācību gada tematu pārskats”

Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs
	Ierindas prasmes Sakaru procedūras un kibernetiskā drošība Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Militārā topogrāfija un orientēšanās Noturība krīzes situācijās un vadība Sakaru procedūras un kibernetiskā drošība	Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Ierindas prasmes Lauka kaujas iemaņas		Lauka kaujas iemaņas Militārā topogrāfija un orientēšanās Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Lauka kaujas iemaņas Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Lauka kaujas iemaņas	Militārā topogrāfija un orientēšanās Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Normatīvie akti Lauka kaujas iemaņas

3. un 4. tabulā ir parādīts Jaunsardzes centra ekspertu ieteiktais un līdzīnējās VAM realizācijas ietvaros aprobētais un pilnveidotais tematu sadalījums, kurā akcentēta teorētisko zināšanu iespējami drīza pielietošana praksē.

Āra apstākļos apgūstamās prasmes (piemēram, lauka kaujas iemaņas vai šaušana ar pneimatiku) ieplānotas siltākos mācību gada mēnešos, lai samazinātu nelabvēlīgu laika apstākļu ietekmi. Tāpat tematu sakārtojums ļauj instruktoram nodrošināt maksimālu skolēnu drošību un veselību veicinošas fiziskās aktivitātes.

Dažādas mācību darba organizācijas formas

Plānojot VAM kursa mācību saturu apguvi, instruktoram jāņem vērā, ka nodarbības paredzētas gan telpās piemēram, klasē, sporta zālē, slēgtā šautuvē, gan ārpus telpām piemēram, stadionā, parkā, mežā, kas sniedz papildus iespējas daudzveidīgu mācību organizācijas formu izmantošanai.

VAM kursa programmā skolēnam izpratnes padziļināšanai un prasmju nostiprināšanai izmantojamas dažādas mācību darba organizācijas formas: praktiskie militārie vingrinājumi, diskusijas, gadījuma izpētes, grupas vadīšana, publiska sava viedokļa aizstāvēšana, praktiskie darbi u. c., aktualizējot citu mācību kursu saikni ar valsts aizsardzības mācības aktivitātēm, praktiski darbojoties dažādās vidēs.

Ja skolēns savas reliģiskās vai filozofiskās pārliecības vai citu objektīvu apstākļu dēļ nevar apgūt kādu no VAM kursa programmas parauga tematiem, tad instruktors piedāvā individuālu pieeju skolēnam. Individuāli pielāgoto mācību saturu nosaka VAM kursa mērķis. Individuāli pielāgotais mācību saturs ļauj skolēnam padziļināti iepazīties ar kādu no VAM kursa programmas tematiem un tā apguves noslēgumā iepazīstināt ar secinājumiem arī pārējos skolēnus. Individuāli pielāgotais mācību saturs ir izstrādāts tā, lai tajā ir iekļauta arī starpdisciplināritātes saikne, piemēram, ar Tehnoloģiju mācību jomu. Ieteicams individuāli pielāgoto mācību saturu piemērot ne vairāk kā 16 nodarbībām katrā mācību gadā.

Mācību satura apguves norise

VAM kursa programmu veido trīs paralēli apgūstami moduļi. Katram modulim raksturīgs noteikts plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un nozīmīgākās skolēna darbības to sasniegšanai, kā arī apguvei paredzamais laiks. Pirmie divi ir ar Sociālās un pilsoniskās mācību jomas saturu un caurviju prasmēm piemēram, kritiskā domāšana, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība cieši saistīti starpdisciplinārie moduļi, savukārt trešais ir valsts aizsardzības prasmju apguves modulis, kurā būtiska nozīme ir saiknei ar sporta un veselības kursā iegūto iemaņu pielietošanu. VAM kursa moduļos aprakstītas tipiskākās skolēna darbības, taču nav dota detalizācija katrai konkrētajai aktivitātei – instruktoram jāizmanto programmā aprakstītie principi un jāpiemēro tie rezultāta sasniegšanai. Moduļa ietvara struktūras paraugs attēlots 4. tabulā.

Jaunsardzes centrs nodrošina instruktorus ar sagatavotiem nodarbību plāniem, kurus instruktors var piemērot konkrētiem apstākļiem, izglītojamo skaitam un citiem resursiem. Vadot paaugstinātas vai augstas bīstamības nodarbības, jāievēro drošības prasības, kuras nosaka VAM regulējošie normatīvie akti.

Ja skolēnam, objektīvu apstākļu dēļ, nepieciešams individuāls mācību plāns, tad instruktors to pielāgo, izmantojot Jaunsardzes centra dotos nodarbību plānu paraugus vai dotos alternatīvo nodarbību paraugus. Individuālo mācību plānu VAM kursā instruktors veido, ņemot vērā saņemto informāciju no izglītības iestādes.

VAM kursā lietoto kodu skaidrojums pievienots 1. pielikumā.

Valsts aizsardzības mācības programmas moduļi

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	2. Noturība krīzes situācijās un vadība	3. Valsts aizsardzības iemaņas
--	---	--------------------------------

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā

Ieteicamais laiks moduļa apguvei: 6 mācību stundas

Moduļa apguves mērķis – iepazīstoties, analizējot un diskutējot par dažādām pilsoniskās aktivitātes formām no valsts apdraudējuma skatu punkta, veidot un nostiprināt izpratni par valsts attīstības un aizsardzības pamatprincipiem un individuālās pilsoniskās atbildības nozīmi, radot gribu aizsargāt Latviju. Attīstīt un stiprināt uz pilsoniskām vērtībām un apziņu balstītu Latvijai piederīgu personību.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
<ul style="list-style-type: none"> Valsts aizsardzības garantēšana ir ne vien valsts varas un pārvaldes institūciju pienākums, bet arī katra indivīda atbildība. Ja ikviens pret savu un valsts drošību izturēsies un rīkosies atbildīgi, tad sabiedrība kopumā būs sagatavota pārvarēt krīzes un citus satricinājumus. (S.Li.1.) Latvijas iedzīvotājus un Latvijas valsti nepārtraukti ir ietekmējuši ģeopolitiskie notikumi Eiropā. Latvijas tauta savā vēstures gaitā ne vienreiz vien ir piedzīvojusi eksistenciālus draudus, tāpēc valsts aizsardzība ir Latvijas valsts un tautas pastāvēšanas stūrakmens. (S.Li.2.) Pilsoniskais patriotisms izpaužas nevis pret kādu abstraktu valsti, bet tieši pret “manu valsti” - Latviju, līdz ar to ir cieši saistīts ar pilsonisko identitāti. (S.Li.2.) Demokrātijas jautājumi, kas veicina kritisko domāšanu, rosina izpratni par solidaritāti kā vērtību ikdienas gaitās un ceļā uz saliedētu Latvijas politisko nāciju. (S.Li.5.) Drošību ietekmē gan cilvēka lēmumi, gan gatavība atbilstoši rīkoties. (F.Li.3.) 	<ul style="list-style-type: none"> Identificē, salīdzina un analizē dažādus (nereti pretrunīgus) notikumu interpretācijas piemērus, izvēlas precīzu un argumentētu viedokli. Identificē un skaidro cēloņsakarības dažādiem lēmumiem un rīcībai apskatītajās valsts apdraudējuma (militāra un nemilitāra) situācijās. Apkopo, strukturē un salīdzina informāciju no dažādiem avotiem, saprotami un argumentēti to prezentē auditorijai. Pamato savu viedokli, iespējamo rīcību un tās motivāciju moduļa ietvaros risinātajās situācijās. No valsts drošības perspektīvas vērtē indivīda pilsoniskās līdzdalības ietekmi uz sevi, sabiedrību un valsti kopumā.

Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
<ul style="list-style-type: none"> Diskutē par dažādām valsts drošības problēmsituācijām, piedāvā un pamato to risinājumus. Formulē personīgo pozīciju un salīdzina to globālā kontekstā. (S.V.1.3., S.V.5.4.) Identificē, uzskaita un pamato kritērijus indivīda piederības izjūtai valstij. Formulē un argumentē savu aktīvo pilsonisko līdzdalību. (S.V.1.5., S.V.5.3.) Identificē dažādus valsts apdraudējumus (militārus un nemilitārus), izvēlas un pamato piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas. (F.V.3.4.) Analizē personīgo ieradumu veidošanos un plāno labvēlīgu ieradumu veidošanas darbības. Atpazīst un salīdzina sociālo procesu norises, cilvēku motīvus un uzvedību. (S.V.1.1., S.V.1.2.) 	<ul style="list-style-type: none"> leklasās atšķirīgā viedoklī, iecietīgi un argumentēti pamato savus uzskatus, kontrolē savu uzvedību (tikumi – savaldība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa). Novērtē situāciju un izlēmīgi rīkojas sabiedrības kopējā labuma labā (tikumi – drošme, solidaritāte; vērtība – Latvijas valsts). levēro morāles normas, izrāda rakstura stingrību un tiecas pēc patiesuma, vārdu un darbu saskaņas (tikumi – drošme, godīgums un taisnīgums; vērtība – Latvijas valsts).
Jēdzieni – valsts apdraudējums, hibrīdapdraudējums, ievainojamība, valsts varas nepārtrauktība, sabiedrības noturība.	

Moduļa apguves norise

Apakšmoduļi	Skolēnu darbība
Patriotisma pretstats – katra indivīda atbildība	<ul style="list-style-type: none"> Iepazīstas ar tiesiskā aizskāruma gadījumiem un situācijām, kas izraisa korupciju, varas sagrābšanu un manipulācijas ar sabiedrību Analizē tos no valsts drošības perspektīvas un identificē iespējamus hibrīdapdraudējuma riskus. Diskutē par valsts pārvaldes iespējām un sabiedrības pienākumu ierobežot un novērst tiesību un brīvību aizskārumus. Analizē un pamato patriotisma un pilsoniskās līdzdalības ietekmi uz demokrātijas negatīvo parādību mazināšanu
Mani Latvijas patrioti – personības, ar kurām lepojos	<ul style="list-style-type: none"> Izmantojot dažādus informācijas avotus, individuāli vai strādājot grupās, sagatavo prezentāciju par konkrētu personību, kuru raksturo kā Latvijas patriotu. Pamato savu izvēli, izmantojot konkrētus kritērijus un rīcības piemērus. Diskutē par patriotiskas rīcības piemēriem, cēloņsakarībām un nozīmi. Vērtē indivīda rīcības ietekmi uz valstiskiem procesiem.
Latvijas Republikas izveidošana un Neatkarībaskarš	<ul style="list-style-type: none"> Iepazīstas ar dažādām vēstures liecībām (dokumentālajām filmām) par Latvijas neatkarības pasludināšanu un Brīvības cīņām, sasaista tās ar citu zināmo informāciju par attiecīgajiem notikumiem. Analizē un vērtē jauniešu (skolēnu, studentu) motivāciju iesaistīties Latvijas bruņotajos spēkos un, riskējot ar veselību un dzīvību, piedalīties kaujās. Analizē konkrētas kaujas (gan nacionālas, gan lokālas nozīmes), tajās izmantoto stratēģiju un militāro taktiku, modelē un diskutē alternatīvus rīcības variantus. Diskutē par individuālajiem un ārējiem apstākļiem, to ietekmi uz pieņemtajiem lēmumiem. Modelē un pamato savu iespējamo rīcību līdzīgā situācijā.

Mācību līdzekļi

Benets Dž. Atbrīvojot Baltiju 1919-1920. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2012.

Bērziņa I. Patriotisms jauniešu vidū un sabiedrībā. – Rīga: Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija, 2018. Pieejams: https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/PETIJUMS_PATRIOTISMS.pdf

Bērziņa I. Pilsoniskais patriotisms Latvijas attīstībai un drošībai. Tēvijas sargs, Nr.03, 2018. Pieejams: <http://doc.mod.gov.lv/lv/ts/2018/3/10/>

Bērziņš V., Krīgere I., Bērsons I. u. c. Pulcējaties zem latviešu karogiem! – Rīga: Zelta Grauds, 2013.

Jurs P., Samuseviča A. Pilsoniskā līdzdalība: jauniešu potenciāls. – Liepāja: Liepājas universitāte, 2020. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/858521.html>

Kārkliņa R. Korupcija postkomunisma valstīs. – Rīga: Valters un Rapa, 2006.

Levits E. Latviešu nācija un saliedēta Latvijas valsts. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/valsts-prezidents/valsts-prezidents-egils-levits/solidaritates-sarunu-cikls/solidaritates-sarunu-cikla-1-domnica-latviesu-nacija-un-saliedeta-latvijas-valsts#gsc.tab=0>

Pētersone I. Latvijas Brīvības cīņas 1918-1920. – Rīga: Preses nams, 1999.

Barikadopēdija. Pieejams: <https://www.barikadopedija.lv/>

Latvija 100. Latvijas vēstures fakti. Pieejams: <https://www.lv100.lv/par/latvijas-vestures-fakti/>

Latvijas armija, Sargs.lv. Jaunatne Latvijas Brīvības cīņās. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=WDzYCaULMi8>

Latvijas televīzija. Sižets par Cēsu kaujām. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=g5QgYOQnD1Y>

Nacionālais Kino centrs. Dvēseļu putenis. 2019. Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/4070/>

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju un aktīvistu globālā alianse CIVICUS. Pieejams: <https://www.civicus.org/index.php/who-we-are/about-civicus>

Aizsardzības nozares (piemēram, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku, Zemessardzes, Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas u. c.) sagatavotos un izdotos mācību līdzekļus instruktors var saņemt sadarbībā ar Jaunsardzes centru.

Metodiskais komentārs

Instruktoram jāliek uzsvars uz mācīšanās vadīšanu, nevis gatavu zināšanu nodošanu, līdz ar to jāsaista skolēnu esošās zināšanas un pieredze ar jauno un turpmāk apgūstamo. Tas tiek panākts, iedziļinoties tematā ar praktisko uzdevumu un grupu diskusiju palīdzību, tādējādi papildinot citos mācību priekšmetos iegūtās zināšanas ar valsts drošības apsvērumu aspektu.

Instructors var dot skolēniem uzdevumu patstāvīgi pirms nodarbības noskatīties konkrētu filmu (jādod pieeja brīvam resursam internetā un jānorāda problēmjaucējumi, kuriem skolēnam skatoties jāpievērš uzmanība), lai sagatavotos attiecīgajam tematam. Šāda pieeja ļaus nodarbībā veltīt vairāk laika aktīvajai mācīšanās fāzei.

Diskusijas mērķis – radīt un padziļināt skolēnu izpratni par temata saturu. Grupu diskusijā skolēni var gan apmainīties viedokļiem un paust savus uzskatus, gan iegūt jaunas zināšanas, taču viņiem ir jābūt pamatzināšanām par tematu piemēram, no vispārējiem mācību priekšmetiem, iepriekš uzdota sagatavošanās darba, kopīgas dokumentālās filmas analizēšanas.

Ieteikumi diskusijas vadītājam:

- ievadā jānosaka diskusijas mērķis un uzdevumi;
- jāseko, lai piedalās visi un nedominē pāris aktīvist;
- jāseko, lai diskusija nenovirzās no temata;
- jānoslēdz diskusija ar kopsavilkumu.

Vairāk par dažādiem diskusiju veidiem un to izmantošanu pedagoģijā: Vašingtonas universitātes tīmekļa vietnē:

<https://www.washington.edu/teaching/topics/engaging-students-in-learning/leading-dynamic-discussions/>.

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā

2. Noturība krīzes situācijās un vadība

3. Valsts aizsardzības iemaņas

2. Noturība krīzes situācijās un vadība

Ieteicamais laiks moduļa apguvei: 4 mācību stundas.

Moduļa apguves mērķis – iepazīstoties ar visaptverošas valsts aizsardzības sistēmu, veidot izpratni par indivīda lomu valsts drošības stiprināšanā un sadarbības efektivitāti sociālpolitisko procesu ietekmēšanā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
<ul style="list-style-type: none"> Sabiedrības izglītība, noturība pret manipulācijām, praktiska gatavība pārvarēt krīzes un pilsoniskā līdzdalība ir pamats sabiedrības stabilitātei un drošībai. Ikvienam Latvijas iedzīvotājam ir tiesības aizstāvēt savu valsti. (S.Li.1.) Ziemeļatlantijas līguma organizācijas atturēšanas stratēģija ir izteikti aizsargājoša un sastāv no – kodolspējām, konvencionālajām spējām un izturētspējām jeb sabiedrības spējām pretoties un rīkoties krīzes situācijā. (S.Li.2.) Visaptveroša valsts aizsardzības sistēma ir plašāks koncepts par totālo aizsardzību (vienīgi ar aizsardzības sektora iesaisti), un tās mērķis ir nodrošināt visu valsts sektoru aizsardzību un sagatavotību krīžu (t. sk. militāru konfliktu) pārvarēšanai. (S.Li.1., F.Li.3.) Iedzīvotājiem ir tiesības realizēt pilsonisku nepakļaušanos okupācijas varai (piemēram, okupācijas varas izdotu likumu neievērošanu, atteikšanos dienēt un strādāt to labā, masveida streiku rīkošanu). (S.Li.1.) 	<ul style="list-style-type: none"> Analizē ārējās un iekšējās ietekmes un valsts apdraudējumus, piedāvā risinājumus un izvērtē alternatīvas. Identificē, izvērtē un plāno dažādas indivīda iesaistes iespējas valsts drošības stiprināšanā. Argumentēti diskutējot par valsts aizsardzības aspektiem, vienojas par kompromisu un pieņemamāko risinājumu. Publiski pamatojot savu izvēlēto pozīciju, attīsta personiskās līderības iemaņas.

Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
<ul style="list-style-type: none"> • Identificē dažādus valsts apdraudējuma riskus (arī militārus), modelē piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas un darbības. (F.V.3.4.) • Modelējot vadības situācijas un mijiedarbojoties ar auditoriju, atpazīst, interpretē, salīdzina un adaptē personības iezīmes un emocijas, lai nodrošinātu sekmīgu sadarbību. (S.V.1.1., S.V.1.2.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Izvēlas dzīves pozīciju un pamato viedokli, apzinoties savas vēlmes, intereses un dotības, kontrolējot uzvedību un emocijas (tikumi – savaldība, godīgums; vērtība – brīvība). • Uzklauša un iedziļinās dažādos viedokļos, iecietīgi uzklauša un respektē atšķirīgus uzskatus (tikumi – tolerance, savaldība; vērtība – cilvēka cieņa). • Plāno aktīvu pilsonisko rīcību, pieņem lēmumus un uzņemas atbildību par tiem. Sadarbojas grupā un sekmīgi darbojas arī individuāli (tikumi – drosmē, atbildība; vērtība – Latvijas valsts).
<p>Jēdzieni – atturēšanas politika, visaptveroša valsts aizsardzība, ātrā reaģēšana, pretošanās kustība, nesadarbošanās, nepakļaušanās.</p>	

Moduļa apguves norise

Apakšmoduļi	Skolēnu darbība
<p>Visaptveroša valsts aizsardzība – ikviena iedzīvotāja uzdevums</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar atturēšanas politikas un visaptverošas valsts aizsardzības jēdzieniem, salīdzina visaptverošu aizsardzību ar totālo aizsardzību. • Izmantojot Aizsardzības ministrijas materiālu “72 stundas – kā rīkoties krīzes gadījumā”, modelē savu rīcību ārkārtas situācijās – kur un kā iegūt informāciju, kā sagatavoties iespējamai krīzei, kādi var būt apdraudējumi, kādi ir iedzīvotāju pienākumi un tiesības militāra rakstura krīzes gadījumā. • Diskutē par dažādiem veidiem, kā ikviens valsts iedzīvotājs var iesaistīties krīzes pārvarēšanā un valsts aizsardzībā.
<p>Nepakļaušanās un nesadarbošanās ar iebrucēju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar nesadarbošanās un pilsoniskās nepakļaušanās jēdzieniem, analizē to nozīmi un ietekmi bruņota konflikta un iespējamās valsts okupācijas gadījumā. • Izmantojot nevardarbīgas un bruņotas pretošanās gadījumus (dziesmotā revolūcija, mežabrāļi), diskutē par sabiedrības iesaistes iespējām valsts aizsardzībā dažādos līmeņos (piemēram, aktīvajā dienestā, Zemessardzē, rezervē, Jaunsardzē, pretošanās kustībā, pilsoniskajā sabiedrībā). • Identificē svarīgākās jomas, kurās civiliedzīvotāji var sniegt atbalstu Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem gan ikdienā, gan militāra konflikta gadījumā.

Mācību līdzekļi

Blūzma V., Jundzis, T. Riekstiņš, J. Strods, H. Šārps Dž. Nevardarbīgā pretošanās: Latvijas neatkarības atgūšanas ceļš (1945 – 1991). – Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2008.

Dreģe I. Starptautiskās humanitārās tiesības. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.

Levits E. Valstsgriba. Idejas un domas Latvijai 1985-2018. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019.

Milevskis L. Rietumu Austrumi. Mūsdienu Baltijas aizsardzība no stratēģiskā viedokļa. – Rīga: Jumava, 2019.

Starptautiskā Sarkanā Krusta Komiteja. Ievads humanitārajās tiesībās. 2004.

Starptautiskā Sarkanā Krusta Komiteja. Ieviešanas ceļvedis un metodiskie norādījumi. Ievads humanitārajās tiesībās. 2004.

Treijs R. Par tautas un valsts dzīvības un brīvības garu un stāju. Latvijas Vēstnesis, 2011. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/231596>

Turčinskis V. Ziemeļvidzemes mežabrāļi: Latvijas nacionālo partizānu cīņas Valkas apriņķī un Alūksnes apriņķa rietumu daļā. 1944-1953.gads. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2011.

Aizsardzības ministrija. Valsts aizsardzības koncepcija.2023. Pieejams: https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/AM_VAK-2023_0.pdf

Aizsardzības ministrija. 72 stundas - Kā rīkoties krīzes situācijā? Pieejams: <https://www.sargs.lv/lv/buklets-ka-rikoties-krizes-situacija>

Latvijas televīzija. Parasta okupācija. 2020. Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/190212/parasta-okupacija-ltv-dokumentala-filma>

Taylor R. L., Rosenbach, W.E. Military Leadership, In Pursuit of Excellence. – Westview Press, 2005.

NATO. Forest brothers. Fight for the Baltics. 2017. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=h5rQFp7FF9c>

Aizsardzības nozares (piemēram, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku, Zemessardzes, Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas u. c.) sagatavotos un izdotos mācību līdzekļus instruktors var saņemt sadarbībā ar Jaunsardzes centru.

Metodiskais komentārs

Šajā modulī instruktors veido skolēnu izpratni no vispārinātas (pilsoniskā aktivitāte kā demokrātiskas sabiedrības izpausme) uz specifisku (pilsoniskā līdzdalība kā visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas elements) un veicina konkrētu valsts drošības aktivitāšu identificēšanu. Ilustrācijai ieteicams izmantot gan piemērus no Latvijas vēstures piemēram, dokumentālā filma “Parasta okupācija”, gan aktuālo informāciju piemēram, ziņas, kas atspoguļo protestus pret demokrātijas apspiešanu mūsdienās. Aktuālās informācijas iegūšanu un izvērtēšanu ieteicams sasaistīt ar digitālās pratības un kritiskās domāšanas iemaņām. Diskutējot par notikumiem ārvalstīs, skolēni tos analizē un salīdzina ar situāciju Latvijā.

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	2. Noturība krīzes situācijās un vadība	3. Valsts aizsardzības iemaņas
--	---	--------------------------------

3. Valsts aizsardzības iemaņas

Ieteicamais laiks moduļa apguvei: 102 mācību stundas.

Moduļa apguves mērķis – veidot un attīstīt rīcībai krīzes situācijā un valsts aizsardzībai noderīgas prasmes, veicināt mērķtiecīgu izglītošanos valsts aizsardzības jomā, attīstot biedriskumu, līderību, drošsirdību, disciplīnas ievērošanu un veicinot patstāvīgu fizisko spēju pilnveidi, rosināt interesi izglītības turpināšanai un karjeras veidošanai visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ietvaros. Kļūt par aktīvu, mobilu un rīkoties spējīgu sabiedrības locekli, kurš grib un spēj aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
<ul style="list-style-type: none"> Plānota, organizēta un vadīta sadarbība (pārī, grupā, komandā vai sabiedrībā) ir rezultāta sasniegšanas pamatā, un sadarbojoties ir iespējams paveikt vairāk, ātrāk, efektīvāk. (S.Li.1.) Fiziskā sagatavotība, spēja reaģēt nestandarta apstākļos (ārpus sporta vingrinājumiem) un līdz ar to garīgās, morālās un emocionālās labsajūtas pamatā ir regulāras, sistemātiskas un daudzveidīgas aktivitātes, kā arī sporta tehniku pārnesē uz sadzīviskiem apstākļiem. (F.Li.1.; F.Li.2.) Indivīda lēmumi un rīcība ietekmē gan viņa, gan sabiedrības drošību. Rīcības pamatā ir spējas un lēmumi. Spējas tiek iegūtas un balstās indivīda sagatavotībā, izsvērtu lēmumu pieņemšanā, apzinoties un izvērtējot riskus un sekas, kolektīvās drošības labā komandā sadarbojoties ar vadītāju. (F.Li.3.) 	<ul style="list-style-type: none"> Apzinot VAM programmas saturu, izvirza savus individuālos mērķus un izstrādā plānu to sasniegšanai, pēc nepieciešamības modificē sākotnējo plānu, lai sasniegtu izvirzītos mērķus un uzņemas atbildību par saviem lēmumiem. Rūpējoties par savu ārējo izskatu, kā arī apgūstot un izpildot dažādus ierindas paņēmienus gan individuāli, gan vienības sastāvā, attīsta pašdisciplīnu, nostiprina staltu stāju un iznesību un praktizē vadības iemaņas. Apgūstot drošības noteikumus un darbības ar ieročiem, veidojot izpratni par apiešanos ar ieročiem drošā, atbildīgā un disciplinētā veidā, nostiprina pašdisciplīnu, precizitāti un spēju darboties spriedzes apstākļos.

<ul style="list-style-type: none"> • Spēja adekvāti reaģēt situācijā ar cietušajiem ir būtiska dzīvības glābšanā, tomēr vēl svarīgāka ir izvairīšanās no bīstamām situācijām saivai dzīvībai. Pamatprincips: glābjot citus – neriskē pats. (F.Li.3.) • Bruņotajos spēkos ir trīs profesijas, taču tās aptver vairāk nekā 35 funkcionālās jomas piemēram, izlūkošana, plānošana, apgāde, vadība, ģeoinformācija, militārā policija, juristi, labklājība u.c. un 170 specialitātes, no kurām lielākā daļa ir noderīgas arī ārpus aktīvā dienesta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apgūstot dažādas unikālas militārās iemaņas, veido un attīsta izpratni par dzīvē un krīzes situācijās noderīgām prasmēm, kuras izmantojamas arī valsts aizsardzībā. Attīsta, praktizē un nostiprina spēju novērtēt apstākļus un varbūtējos riskus, analizēt situāciju un reaģēt negaidītās un nepazīstamās situācijās. • Darbojoties individuāli un grupā, identificē aktuālās vajadzības, formulē problēmas un piedāvā risinājumus, kurus izvērtē un izvēlas racionālāko mērķa sasniegšanai. • Pielietojot topogrāfijas iemaņas, nosaka savu atrašanās vietu un orientējas nepazīstamā, vidēji sarežģītā apvidū, plāno, izvēlas, ietur un kontrolē maršrutu dabā. • Apgūstot sakaru un kiberdrošības pamatus, skaidri, droši un efektīvi sazinās, lietojot dažādus sakaru līdzekļus un procedūras, kā arī ievēro digitālās vides uzvedības un cieņpilnas attieksmes pamatprincipus. Attīsta pašrefleksijas iemaņas, lai vērtētu personīgos mediju un interneta lietošanas ieradumus. Droši izmanto interneta resursus un medijus mācībām, pilsoniskai līdzdalībai un savstarpējai komunikācijai. • Aktīvi darbojoties gan telpās, gan āra apstākļos, kombinē, savieno un izpilda dažādus fiziskos vingrinājumus, pilnveidojot savu sagatavotību un darbaspējas. • Izmantojot modelēšanu un analizējot dažādas situācijas, pieejamos resursus, iespējamus darbības variantus un potenciālās situācijas izmaiņas, izvirza mērķus, definē stratēģijas, pieņem pamatotus un racionālus lēmumus un risina problēmsituācijas. • Novērtējot savu/grupas veikumu un sasniegtos rezultātus, piedāvā priekšlikumus un plāno snieguma uzlabošanu. • Analizē un novērtē iepriekšējā periodā apgūto un plāno nākamā perioda aktivitātes, reflektējot par individuālajiem un grupas sasniegumiem. Aktualizē vadības un laika plānošanas iemaņas, vērtējot kursa programmas attīstību un snieguma izmaiņu kopsakarību.
---	---

Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
<ul style="list-style-type: none"> • Atbilstoši situācijai, apstākļiem, uzdevumam un savām spējām, izvēlas, kombinē un pielieto piemērotas stratēģijas, taktikas, vingrinājumus, pārvietošanās maršrūtus un veidus, izvirza personiskās izaugsmes mērķus, plāno to sasniegšanu un uzrauga izpildi. (F.O.1.3.2., F.O.1.4.3., F.O.2.1., F.O.2.2., F.V.3.1.) • Individuāli un grupā darbojas daudzveidīgās āra aktivitātēs un veic dažādas sarežģītības pakāpes uzdevumus, pārnesot un pielietojot sportā apgūtos fiziskos vingrinājumus, tos efektīvi kombinējot ar taktiskajiem elementiem, izmantojot pieejamos resursus un apkārtējo vidi. (F.O.1.4.4., F.O.2.1.) • Atpazīst, analizē un novērtē apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, izvēlas un īsteno preventīvos drošības pasākumus, identificē drošas rīcības soļus, izvēlas un realizē piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas. (F.V.3.1., F.V.3.4.) • Analizē un demonstrē daudzveidīgas militāro prasmju kombinācijas, atbilstoši esošajai situācijai, piemēram, kombinējot sakaru, lauka kaujas prasmes, navigācijas, līderības un komandas sadarbības prasmes. (F.O.1.4.7.) • Ievērojot savu un citu cilvēku drošību, plāno un izspēlē rīcību dažādās modelētās bīstamās situācijās (arī valsts apdraudējuma gadījumos). (F.V.3.1., F.V.3.4.) • Balstoties uz gūto pieredzi un izmantojot pieejamās tehnoloģijas un citus resursus, izvēlas, plāno un īsteno dažādus pārvietošanās veidus un stratēģijas, kas atbilst grupas dalībnieku spējām un aktivitātes mērķim. (F.O.1.4.2.) • Gan individuāli, gan darbojoties grupā dažādu aktivitāšu laikā, izvēlas un izmanto piemērotus stresa mazināšanas un konfliktu risināšanas paņēmienus, novērtē to ietekmi un savu spēju kontrolēt personīgās emocijas un uzvedību. (F.O.1.4.4., F.V.3.4.) • Darbojoties grupā, plāno, sadala pienākumus, organizē un piedalās dažādās āra aktivitātēs, izvērtē prasmju atbilstību un savu sniegumu, lai to uzlabotu. (F.O.1.4.4.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Novērtē apdraudējumu un iespējamos riskus, plāno rīcības soļus risku mazināšanai un attīsta ieradumu darboties atbilstoši noteikumiem un ierobežojumiem, rūpējoties par savu un citu cilvēku drošību (tikumi – atbildība, solidaritāte; vērtība – dzīvība). • Formulē un novērtē personīgās izaugsmes mērķus, attīsta ieradumu identificēt un uzturēt savas spēcīgās iemaņas, kā arī apzinās un attīsta pilnveidojamās prasmes (tikumi – centība, godīgums; vērtība – darba tikums). • Novērtē visu grupas dalībnieku spējas, attiecīgi pielāgojot aktivitātes, ievēro godīgas sadarbības principus un cieņpilnu attieksmi, attīstot ieradumu sadarboties (tikumi – atbildība, solidaritāte; vērtība – cilvēka cieņa). • Uzņemas iniciatīvu, vadību un mobilizē līdzcilvēkus arī nepazīstamās situācijās un apdraudējuma apstākļos, attīstot ieradumu pārvarēt bailes un izlēmīgi rīkoties sabiedrības labā (tikumi – drosmē; vērtība – Latvijas valsts). • Apzinās veselīga dzīvesveida un apkārtējās vides saglabāšanas nozīmi savas dzīves kvalitātes uzturēšanā, attīstot ieradumu paredzēt savas izvēles un rīcības sekas (tikumi – atbildība, gudrība; vērtība – daba).
<p>Jēdzieni – valsts aizsardzības mācība, ierinda, reglaments, individuālais un kolektīvais ekipējums, MGRS koordinātes, maskēšanās, novērošana, atpakaļazimuts, triangulācijas metode, karavīra vērtības un standarti, militārā disciplīna, sakaru procedūra, NATO fonētiskais alfabēts, precīzas šaušanas pamatprincipi, klusuma un balss procedūras, riņķveida aizsardzība, formācijas, “uguns un kustība”, informācijas telpas aizsardzība.</p>	

Moduļa apguves norise

Apakšmoduļi	Skolēnu darbība
Normatīvie akti (ieteicamais laiks apguvei – 10 mācību stundas)	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar VAM mērķiem, uzdevumiem, programmu un vispārīgo gada plānu, lai izvirzītu personiskās izaugsmes mērķus un strukturētu mācīšanos. • Iepazīstas ar militāro ētikas kodeksu, tiesībām, pienākumiem un atbildību, salīdzina to ar savām un citu vērtībām, veidojot izpratni par disciplīnas un hierarhijas kopsakarību. • Iepazīstas ar vispārējām drošības prasībām un noteikumiem VAM nodarbībās, apzina varbūtējos riskus un to mazināšanas pasākumus, radot pamatu izsvērtai lēmumu pieņemšanai un rīcībai. • Iepazīstas, analizē un raksturo karavīra vērtības un standartus, izprot to nozīmi militārajā dienestā un pielietojumu ikdienas dzīvē. Iepazīstas ar karavīru hierarhiju, dienesta pakāpēm un dažādiem atbildības līmeņiem. Iepazīstas un pielieto karavīra formas tērpa nēsāšanas prasības. Diskutē par skaidras struktūras, hierarhijas un disciplīnas nozīmi bruņotajos spēkos un ietekmi uz uzdevumu izpildi. • Iepazīstas ar militāro dienestu reglamentējošiem dokumentiem piemēram, Militārā dienesta likums, Zemessardzes likums, AM reglamenti, u. c. un karavīru pienākumiem. Analizē un salīdzina karjeras iespējas Nacionālajos bruņotajos spēkos un citās jomās, plāno savu nākotnes karjeru.
Sakaru procedūras un kiberdrošība (ieteicamais laiks apguvei – 10 mācību stundas)	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīst militāro sakaru nozīmi, organizāciju un veidus, raksturo tos un pamato izvēli, atkarībā no situācijas un apstākļiem. Iepazīst un raksturo radiostacijas galvenās sastāvdaļas un to funkcijas. • Iepazīstas ar personas datu aizsardzības un privātuma digitālajā vidē nozīmību un principiem tā saglabāšanai, analizē un izvērtē digitālās komunikācijas priekšrocības un riskus, lai komunicētu cieņpilni un atbildīgi. Diskutē par faktu pārbaudes nozīmību un informācijas avotu uzticamību, to sasaistot ar saviem informācijas iegūšanas paradumiem. • Apgūst NATO fonētisko alfabētu, tā pielietošanu gan militārajos sakaros, gan citās situācijās piemēram, atsevišķu burtu precīzai nosaukšanai. Praktizē NATO fonētiskā alfabēta izmantošanu informācijas apmaiņā. • Iepazīst militāro sakaru procedūru, tās nozīmi un pielietojumu informācijas apmaiņā, lai standartizētu, vienkāršotu un paātrinātu ziņojumu nodošanu, atslogotu sakaru tīklu un samazinātu elektromagnētisko nospiedumu. • Apgūst biežāk lietojamās sakaru ziņojumu formas (piemēram, 5W vai SITREP), praktizē ziņojuma sagatavošanu dotā situācijā, kā arī neparedzamos un mainīgos apstākļos. • Sagatavo un uztur radiostaciju darbam, nodibina sakarus, pārraida un pieņem ziņojumus, izmantojot sakaru procedūru un NATO fonētisko alfabētu.

Militārā topogrāfija un orientēšanās

(ieteicamais laiks apguvei – 24 mācību stundas)

- Raksturo topogrāfiskās (militārās) kartes struktūras elementus, mērogus (attālumus), MGRS koordinātu tīklu un apzīmējumus. Aprēķina attālumus starp objektiem dažādu mērogu kartēs un pārveido tos uz attālumiem dabā.
- Iepazīst apvidus raksturošanas principus, raksturo apvidu pēc kartes, dotajā apvidū uz kartes izvēlas maršrutu un pamato savu izvēli, izdara secinājumus par apvidus ietekmi uz pārvietošanos.
- Iepazīst, paskaidro un praktizē MGRS koordinātu noteikšanas metodes un pielietošanu, lai identificētu un norādītu objektus uz kartes, izmantojot vienotu un standartizētu sistēmu. Dažādos veidos (izmantojot koordinātes, virzienu un attālumu, u. c.) norāda un identificē objektus dažādu mērogu kartēs.
- Attīsta un nostiprina kompasa izmantošanu virziena noteikšanai gan uz kartes, gan dabā. Piemērojot direkcijas leņķa principu, pārnes virzienu no kartes uz apvidu un pretēji. Apgūst un praktizē triangulācijas metodi (atpakaļazimuta pielietošanu) savas atrašanās vietas noteikšanai uz kartes un dabā.
- Iepazīst, paskaidro un pielieto maršruta kartiņas sagatavošanas principus. Sagatavo maršruta kartiņu dotam vai paša izvēlētam maršrutam, ņemot vērā apvidu, laiku, pieejamos resursus un citus apstākļus.
- Aktualizē topogrāfijā gūtās zināšanas, nosaka debess puses un savu atrašanās vietu dabā pēc debesu ķermeņiem un apvidus pazīmēm.
- Nosaka savu atrašanās vietu un veic (ietur un kontrolē) orientēšanās maršrutu pēc kartes, izmantojot apvidus orientierus (gan līnijveida, gan punktveida) un attāluma noteikšanas metodes. Izvērtē prasmju atbilstību situācijai, savu sniegumu un izdara secinājumus tā uzlabošanai.
- Izmantojot karti, kompasu un orientierus, nosaka savu atrašanās vietu un orientējas nepazīstamā apvidū. Izvērtē prasmju atbilstību situācijai, savu sniegumu un izdara secinājumus tā uzlabošanai.
- Apvieno topogrāfijas, sakaru un lauka kaujas iemaņas, kā arī vadības prasmes, orientējoties vidējas sarežģītības apvidū, un kontrolpunktos veicot dažādus kontroluzdevumus (piemēram, sakaru procedūra, situācijas ziņojums, pārvietošanās veidu demonstrācija, u. c.), pietuvinot orientēšanos taktiskai apvidus pārvarēšanai.
- Iepazīst orientēšanās telpās pamatprincipus un pielieto tos, izpildot telpu orientēšanās uzdevumus.
- Aktualizē maršruta kartiņas sagatavošanas iemaņas, veicot orientēšanās vingrinājumus, izmantojot paša sagatavoto maršruta kartiņu. Analizē un izvērtē savu sniegumu, izdara secinājumus tā uzlabošanai.
- Izpilda dažādu grūtības pakāpju orientēšanās uzdevumus – norobežots apvidus, iezīmēta trase, pa pāriem vai individuāli, orientēšanās telpās, orientēšanās ar maršruta kartiņu, orientēšanās pēc azimuta un attāluma, dažādas distances un kontrolpunktu sarežģītība, dažādas kartes, aerofoto vai digitālās tehnoloģijas u. c.

Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku²

(ieteicamais laiks apguvei – 30 mācību stundas)

- Iepazīstas ar šaujamo ieroci attīstības vēsturi, to iespējām un funkcionālo pielietojumu.
- Iepazīstas ar pneimatisko ieroci, tā galvenajām sastāvdaļām un to funkcijām. Apgūst drošu apiešanos ar ieroci, tā pārbaudi, apkopi un pamata darbības (apskati, funkcionālo pārbaudi, pielādēšanu un izlādēšanu). Raksturo ieroča galvenās sastāvdaļas.
- Apgūst pneimatiskā ieroča darbības principus, tēmēkļa regulēšanu un iespējamo kļūmju novēršanu. Droši, neapdraudot sevi un citus, izpilda pamata darbības ar pneimatisko ieroci, attīstot atbildības sajūtu un pašdisciplīnu.
- Iepazīstas ar dažādu faktoru ietekmi uz šaušanas precizitāti, četriem precīzas šaušanas pamatprincipiem un darbībām to pielietošanai. Paskaidro un demonstrē precīzas šaušanas pamatprincipus dažādos šaušanas stāvokļos (guļus, no ceļa, stāvus). Apgūst un ievēro komandas šautuvē un uz uguns līnijas, lai droši, nepakļaujot riskam sevi un apkārtējos, veiktu praktisko šaušanu ar pneimatisko ieroci.
- Iepazīstas ar Nacionālo bruņoto spēku bruņojumā esošo standarta trieciensauteni G-36, tehniskajiem rādītājiem, galvenajām detaļām un to funkcijām, kaujas komplektu, uguns veidiem un pielietojumu. Atpazīst un raksturo trieciensauteni G-36 un tās izmantošanas veidus.
- Aktualizē gūtās zināšanas un iemaņas, droši veidā pielietojot tās praktiskajā šaušanā ar pneimatisko ieroci.
- Izpilda grupēšanas un piešaudes vingrinājumus ar pneimatisko ieroci, veidojot šaušanas prasmes. Analizē un novērtē savus rezultātus, identificē kļūdas un snieguma uzlabošanas iespējas, sadarbojas ar biedriem un instruktoru iemaņu pilnveidošanā.
- Attīsta un nostiprina šaušanas iemaņas, droši izpildot praktiskās šaušanas vingrinājumus ar pneimatisko ieroci no dažādiem šaušanas stāvokļiem (guļus, no ceļa, stāvus), analizē savu sniegumu un, sadarbībā ar instruktoru, plāno tā uzlabošanu.
- Attīsta un nostiprina pietāti pret ieroci un tā pielietošanu. Identificē un izprot kopsakarību šaušanas iemaņu attīstībā (drošības noteikumi, teorija, darbības ar ieroci, darbības šautuvē, šaušanas pamatprincipi, grupēšana/piešaušana/šaušana).

² Saskaņā ar Ministru kabineta 2023. gada 22. augusta noteikumu Nr. 474 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" 9.12. apakšpunktu vadītājs vai viņa pilnvarota persona drošības nodrošināšanai izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos nodrošina, lai izglītības iestādē netiktu ienesti un demonstrēti ieroči, munīcija vai speciālie līdzekļi (izņemot ieroču aprītes likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus, ja tas saistīts ar izglītības programmas īstenošanu, kā arī Nacionālo bruņoto spēku izglītības iestādēs īstenotās nodarbības).

<p>Lauka kaujas iemaņas (ieteicamais laiks apguvei – 22 mācību stundas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektē par dažādu uzdevumu veikšanas pamatnosacījumiem, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, gūtu gandarījumu un saglabātu personīgo un kolektīvo drošību piemēram, apspriež pieejamos resursus, laika apstākļu, apvidus un sagatavotības ietekmi. • Iepazīstas ar individuālo ekipējumu, tā pielietošanas un komplektēšanas iespējām, salīdzina dažādu ekipējuma elementu nozīmi un modelē ekipējuma izvēli un pielāgošanu atkarībā no apstākļiem un veicamā uzdevuma. • Iepazīst, raksturo un pielieto dažādas attāluma noteikšanas metodes, pārliecinās par savu soļa garumu dažādos apvidos un praktizē tā izmantošanu veiktās distancēs noteikšanai pārvietošanās laikā. Sasaista attāluma noteikšanas iemaņas ar topogrāfijas un orientēšanās prasmēm, analizē to pielietojumu dažādās dzīves situācijās. • Apgūst maskēšanās un apvidus novērošanas pamatprincipus. Individuāli nomaskējas atbilstoši apvidum un situācijai, lai padarītu sevi grūtāk pamanāmu, tādējādi veicot preventīvos drošības pasākumus un paaugstinot izdzīvošanas iespējas. Veic sistemātisku teritorijas novērošanu un identificē apvidū dažādus objektus, attīstot uzmanību, koncentrēšanās spēju un pašdisciplīnu. • Iepazīst, raksturo un praktizē dažādus taktiskās pārvietošanās veidus (piemēram, patrulēšana, zemā stāja, rāpošana, līšana), paskaidro to pielietojumu atkarībā no apvidus, apdraudējuma un situācijas. Izvēlas, pamato un pielieto atbilstošāko taktiskās pārvietošanās veidu gan individuāli, gan grupā. • Iepazīst un raksturo mērķu norādes metodes, to pielietojumu. Attīsta novērošanas, attāluma noteikšanas un komandu došanas prasmes, skaidri un precīzi identificē objektus (mērķus) apvidū, norādot attālumu, piesaistes punktus un virzienu. • Iepazīstas ar uzrunu, mutisku rīkojumu un pavēļu došanas pamatprincipiem militārā vidē, pilnveidojot vadības iemaņas, praktizē pavēļu došanu un izpildi. • Aktualizējot maskēšanās pamatprincipus, iepazīst “klusuma procedūras” un “balss procedūras” nozīmi un pielietošanu. Apgūst biežāk izmantojamās taktiskās roku signālus, paskaidro to izmantošanu. Izvēlas un demonstrē situācijai atbilstošus roku signālus. • Iepazīstas ar taktiskā elementa “riņķveida aizsardzība” nozīmi un principiem, ieņemšanu, darbību un noņemšanu. Apvienojot individuālās lauka kaujas iemaņas, militāro vadību un taktikas pamatelementus, darbojoties grupā, izpildīs taktisko elementu “riņķveida aizsardzība”, pielāgojoties apvidum un situācijai. • Iepazīst nodaļas taktiskās formācijas un to pielietojumu, modelē un paskaidro nodaļas formācijas dažādās situācijās. Pilnveido un nostiprina militārās vadības un sadarbības iemaņas, grupā taktiski pārvietojoties apvidū, izmantojot dažādas formācijas un šķēršļu (dabisko un mākslīgo) pārvarēšanas tehnikas. • Iepazīstas ar taktiskā manevra “uguns un kustība” nozīmi un principiem, paskaidros tā pielietojumu un modelē izpildi.
<p>Ierindas prasmes (ieteicamais laiks apguvei – 6 mācību stundas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar Ierindas noteikumu prasībām, definīcijām un pienākumiem pirms stāšanās ierindā, veidojot izpratni par sadarbības, vienotības un disciplīnas nozīmi un radot pamatu praktisko ierindas iemaņu apgūšanai. • Atbilstoši Ierindas noteikumiem, vispirms individuāli, pēc tam grupā, apgūst un nostiprinās atsevišķus ierindas paņēmienus – pamatstāju, pagriezienus uz vietas un kustībā, dažādus soļu (soļošanas) veidus, ierindas formēšanu, iziešanu un atgriešanos ierindā. • Izpildot ierindas paņēmienus, nostiprinās veselību un darbaspējas, attīstīs pašdisciplīnu, koordināciju, vienotību un spēju sinhroni darboties grupā.

Mācību līdzekļi

NBS reglaments MR 3-2.12. Instruktora rokasgrāmata Kājnieku kaujas apmācība. – Rīga: 2006.

Normatīvie akti	NBS Instruktoru skola. Militārās vadības pamati. – Cēsis: 2002. Karavīra vērtības un standarti. Pieejams: https://www.mil.lv/lv/aktivais-dienests/dienesta-gaita/karavira-vertibas-un-standarti Latvijas Republikas Zemessardzes likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/210634 Militārā dienesta likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/63405 Nacionālo bruņoto spēku likums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/15836 Ministru kabineta 2020. gada 14. janvāra noteikumi Nr.26. Noteikumi par karavīra formas tērpiem un atšķirības zīmēm. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/311981 Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.
Sakaru procedūras un kiberdrošība	Zemessardze. Radiotelefonista rokasgrāmata. – Rīga: 2000. Izglītības attīstības centrs. Medijpratība skolām. Pieejams: http://www.iac.edu.lv/izdevumi-un-petijumi/izdevumi/new-publication-page-9/ Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.
Militārā topogrāfija un orientēšanās	Valsts zemes dienests. Mūsdienu Latvijas topogrāfiskās kartes. – Rīga: VZD, 2001. Zemessardze. Militārā topogrāfija. – Rīga: 2000. Žilko, J. Orientierista ABC. – Rīga: Avots, 2005. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.
Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija. Ieroču un munīcijas uzbūves un darbības principi. – Rīga: 2009. Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija. Šaušanas pamati. – Rīga: 2001. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.
Lauka kaujas iemaņas	Bramanis, A.J., Aperāns, M. Karavīra rokasgrāmata. – Rīga: Umbra, 2004. Kristensens, H.S. Šķēršļu joslas pārvarēšanas tehnikas apmācība. – Rīga: 2001. NBS reglaments MR 3-2.14. Kājnieku vada taktika. – Rīga: 2004. Zemessardze. Izdzīvošana. – Rīga: 2000. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi. Wade, N.M., Larsen, C. The Small Unit Tactics SMARTbook. – Lakeland, FL: The Lightning Press, 2008.
Ierindas prasmes	Aizsardzības ministrijas 2006. gada 7. aprīļa noteikumi Nr.8-NOT. Ierindas noteikumi. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.

Aizsardzības nozares (piemēram, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku, Zemessardzes, Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas u. c.) sagatavotos un izdotos mācību līdzekļus instruktors var saņemt sadarbībā ar Jaunsardzes centru.

Metodiskais komentārs

Moduļa apguve tiek organizēta telpās un ārā apstākļos veidā. Veicina skolēnu lietpratības attīstību – spēju vispārināt, pārnest zināšanas un prasmes uz nezināmām (arī reālās dzīves) situācijām, tādējādi koncentrējot mācīšanu uz zināšanu un prasmju ieguves procesu (kā zina/kā prot), nevis zināšanu apjomu (ko zina). Instruktoram jāpiedāvā un jānodrošina atbilstošu atbalstu, piemēram, atgādnēs, paraugus, procesu aprakstus (algoritmus) sekmīgai darba veikšanai; atgriezenisko saiti un atkārtotas (vairākas) iespējas vingrināties, izmantot zināšanas un prasmes visa mācību gada garumā.

Nodarbībās tiek izmantota pārveidojama, reālās dzīves problēmsituāciju risināšanai piemērota mācību vide – klase, sporta zāle, stadions, parks, mežs u. c. Āra aktivitātes tiek piedāvātas atbilstoši klimatiskajiem apstākļiem un materiāltehniskajam nodrošinājumam. Nodarbības nav ierobežotas ar 40 minūšu mācību stundu, bet notiek tik ilgi, cik nepieciešams konkrēto rezultātu sasniegšanai (mācību dienas ietvaros). Lai rosinātu skolēnus izmantot augstākos izzīņas darbības līmeņus, instruktoram jāpiedāvā izaicinoši (gan intelektuāli, gan fiziski), kompleksi uzdevumi – autentiskas situācijas, kuru risināšanā nepieciešams integrēt un koordinēti pielietot zināšanas, prasmes un attieksmes (piemēram, taktisku uzdevumu veikšana, kurā nepieciešamas vadības, sakaru, lauka kaujas iemaņu un orientēšanās iemaņas kopā ar fizisko spēju tās izmantot).

Vienots mērķis, sadarbība un disciplīna veicina doto uzdevumu precīzāku izpildi, tāpēc instruktoram jāsekmē skolēnu vienotība kopēja mērķa sasniegšanā, attīstot sadarbības prasmju apguvi. Darbojoties grupā, ikvienam skolēnam jāuzņemas atbildība par kopējo grupas darbu, uzdevumiem un rezultāta sasniegšanu. Instruktoram jāveicina cieņa un respekts pret katra grupas dalībnieka individuālajām spējām un prasmēm, tādējādi attīstot skolēnos prasmes iedrošināt, paskaidrot un radīt izpratni saviem komandas biedriem, rezultātā sekmējot visas grupas darbu.

Pielikumi**1. pielikums**Mācību priekšmetu kursu programmu paraugos lietotie kodi

Atsaucei uz standartu³ mācību priekšmetu kursu programmu paraugos izmantoti šādi plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu (SR) un lielo ideju (Li) kodi. (Standarta pielikumi, kuros lietoti šie kodi, atrodami Skola2030 tīmekļa vietnē.)

SR kodi
Piemērs:

VL Mācību joma (visu mācību jomu apzīmējumus sk. tabulā)	VL. O. 2.1.	2.1. Mācību jomas SR kārtas numurs standartā		
	O. Kursa apguves līmenis (visu kursu apguves līmeņu apzīmējumus sk. tabulā)	2.1. izvēlas, atlasa un izmanto informāciju no dažādiem avotiem sava teksta izveidei sas- kaņā ar konkrētajām vajadzībām un mācību mērķiem.	2.1. lai daudzpusīgi izzinātu noteiktu problēmu, jautāju- mu vai tematu un veidotu savu tekstu, mērķtiecīgi izvēlas, kārto, analizē un vērtē informāciju, salīdzinot dažādos avotos publicēto tekstu saturu un tajos izmantotos valodas līdzekļus.	2.1. pēta valodas un literatūras jautāju- mu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.

Li kodi
Piemērs:

VSK. Vispārējās vidējās izglītības pakāpe	VSK. S. Li.6	Li.6 Mācību jomas SR kārtas numurs standartā
	S. Mācību joma	6 Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski

Kursu apguves līmeņu apzīmējumi

V	Vispārīgais līmenis
O	Optimālais līmenis

Mācību jomas apzīmējumi

S	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
F	Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā

³ Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem".

2. pielikums

Kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti optimālajā apguves līmenī

VSK.F.Li.1. Regulāras, sistemātiskas un daudzveidīgas fiziskās aktivitātes ir fiziskās veselības, emocionālās labklājības un veselīga dzīvesveida paradumu pamatā
VSK.F.Li.1.3. Kustību māksla un fiziskās aktivitātes telpā
F.O.1.3.2. Patstāvīgi kombinē, savieno, veido un izpilda vingrinājumu kompleksus, kas nostiprina veselību un organisma darbības, lai sasniegtu izvirzītos mērķus.
VSK.F.Li.1.4. Āra fiziskās aktivitātes
F.O.1.4.2. Balstoties uz iepriekšējo pieredzi un izmantojot digitālās tehnoloģijas, atbilstoši pieejamajiem resursiem izvēlas pārvietošanās veidus, plāno un īsteno dažādas pārvietošanās veidu stratēģijas, kā arī stratēģiskās spēles dabā, kas atbilst grupas dalībnieku spējām, veselībai un aktivitātes mērķim.
F.O.1.4.3. Pieņem izvērtus, pamatotus lēmumus, lietojot dažādas kartes, piemēram, orientēšanās, aerofoto, izvēlas maršrutam atbilstošas stratēģijas un veic maršrutu atbilstoši izvirzītajam mērķim, izvērtē savu sniegumu, lai to uzlabotu.
F.O.1.4.4. Sadarbojoties mazās grupās, plāno, sadala pienākumus, organizē, piedalās vairāku dienu tūrisma (kājnieku, velotūrisma vai slēpošanas) pārgājienā, izvērtē prasmju atbilstību situācijai un savu sniegumu, lai to uzlabotu.
F.O.1.4.7. Analizē un demonstrē daudzveidīgas militāro prasmju kombinācijas, atbilstoši esošajai situācijai, piemēram, kombinējot sakaru, lauka kaujas prasmes, navigācijas, līderības un komandas sadarbības prasmes.
VSK.F.Li.2. Fiziskā aktivitāte ir priekšnosacījums labai fiziskai un garīgai veselībai
F.O.2.1. Ikdienā patstāvīgi plāno, īsteno, izvērtē un pielāgo fiziskās aktivitātes fizisko spēju sekmēšanai un savas veselības uzturēšanai. Izvirza personiskās izaugsmes mērķus, uzrauga to izpildi, atbilstoši variē fiziskās aktivitātes, piemēram, vingrinājumus lokanībai un mobilitātei, funkcionalitātei, izturības un spēka sekmēšanai.
F.O.2.2. Pēta, analizē, lieto, mēģina un saskata atšķirības, kā arī spēj izraudzīties sev atbilstošāko un interesantāko fiziskās sagatavotības programmas veidu, lai sasniegtu individuālos mērķus (piemēram, jauniešu populārākās fiziskās sagatavotības programmas, vingrinājumi, līdzekļi, metodes).

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārīgajā apguves līmenī

VSK.F.Li.3. Drošību un veselību ietekmē gan paša izsvērti lēmumi, apzinoties varbūtējos riskus un izvērtējot savu rīcību, gan gatavība atbilstoši reaģēt negaidītās un nepazīstamās situācijās

F.V.3.1. Izvērtē un rīkojas atbilstoši apkārtējās vides situācijai, piemēram, pārvietojoties pa velosliņiem, pa marķētu slēpošanas distanci, pa skrituļošana atvēlētām vietām, tādējādi samazinot iespējamo traumu risku.

F.V.3.4. Spēj identificēt apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, tai skaitā valsts aizsardzības apdraudējuma gadījumos, veic preventīvus drošības pasākumus, identificē drošas rīcības soļus, izvēloties piemērotākās problēmrisināšanas stratēģijas, un atbilstoši rīkojas.

F.V.3.5. Izprot drošības noteikumus, ievēro disciplīnu un izpilda dotās komandas paaugstinātas bīstamības nodarbībās.

3. pielikums Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, saiknē ar VAM

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana:

1.1. mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti;

1.2. kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus;

1.3. nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt, izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko;

1.4. kompleksās, neskaidrās situācijās patstāvīgi izstrādā problēmas risinājuma plānu un īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, elastīgi reaģē uz neparedzētām pārmaiņām, izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā.

2. Sadarbība:

2.1. plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju;

2.2. piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas. Prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē;

2.3. mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.

3. Pilsoniskā līdzdalība:

3.1. skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību;

3.2. balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības, izsvērti izvēlas pasākumus un ikdienas situācijas, kurās iesaistīties un iesaistīt citus, cieņpilni pamatojot savu nostāju, prot atteikties, ja pasākums neatbilst vērtībām, un spēj nepakļauties grupas spiedienam, paliekot saistīts ar tiem, kuriem nepiekrīt;

3.3. skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par tām atbildību ikdienas situācijās, lokālos un globālos procesos;

3.4. patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.

4. pielikums

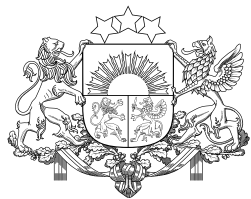
Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļu nosaukums
Mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Metodiskie materiāli	Jaunsardzes centra sagatavotie mācību līdzekļi Rubana, I.M., Mācīties darot. – Rīga: RaKa, 2004. Kompetenču pieeja mācību saturā https://www.skola2030.lv/lv , enciklopēdijas, vārdnīcas, mācību grāmatas, aizsardzības nozares sagatavotie un izdotie materiāli (reglamenti, noteikumi u. c.).
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, flomāsteri u. c.).
	Uzskates materiāli	Videofilmas, attēli, Jaunsardzes centra sagatavotie uzskates līdzekļi (plakāti, prezentācijas u. c.), filmas skolās: https://www.filmas.lv/filmas-skolas/
	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas	Portatīvais dators ar interneta pieslēgumu, printeris, mobilais tālrunis ar pieslēgumu.
Skolēniem darbam (individuālajam, pāru, grupu)	Mācību materiāli	Aizsardzības nozares sagatavotie un izdotie materiāli (reglamenti, noteikumi u. c.). Jaunsardzes centra sagatavotie mācību materiāli (atgādnes u. c.). LĢIA karšu pārliuks: https://kartes.lgia.gov.lv/karte/
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, flomāsteri u. c.).
	Iekārtas	Dators vai planšetdators.
	Ekipējums (nodrošina Jaunsardzes centrs)	Aizsargbrilles, kartes (dažādas), maskēšanās krēms, pierakstu bločiņš, pirmās palīdzības pakete, rakstāmpiederumi, spogulis.

Skolēniem informācijas ieguvei	Drukātie materiāli	Enciklopēdijas, mācību grāmatas, periodika.
	Elektroniskie izziņas avoti	Starptautisko organizāciju mājaslapas: https://www.nato.int/ , https://europa.eu/ , https://www.osce.org/ , https://www.stratcomcoe.org/ , https://www.icrc.org/ , u. c.
Mācību vide	Telpās	Mācību klase, sporta zāle vai fiziskām aktivitātēm pielāgotas telpas atbilstoši skolēnu drošībai.
	Ārā	Āra fizisko aktivitāšu zonas un laukumi ierindas prasmēm, vadības uzdevumiem mācību laukumi apvidū (skolas apkārtējā vide, parks, pļava, dažāda biezuma mežs u. c.) lauka kaujas iemaņām, orientēšanās trasēm, šaušanai ar pneimatiku.
Piederumi, iekārtas, ierīces mācību vides nodrošināšanai	Telpās	Dators un projektoris, interneta pieslēgums, apskaņošanas sistēma, printeris, kopētājs, tāfele, individuālajam un grupu darbam piemērotas mēbeles.
	Ārā (nodrošina Jaunsardzes centrs)	Atkritumu maisi, dažādi mērķu silueti (arī statīvi un paliktņi), konusi, lāpsta, marķējamā lenta, mērķi piešaudei, mērķi šaušanai, mērķu aizlīmējamie, smilšu maisi.
	Kolektīvais ekipējums (nodrošina Jaunsardzes centrs)	Blašķe, blašķes soma, binoklis, ēdamrīku komplekts, guļammaiss, higiēnas piederumi, ieroča G-36 makets, katliņš, kompass, krūzīte, ķivere (ar pārvalku), lauka formas cepure, lāpstiņa (sapieru), lodītes (pneimatikai), mācību ierocis G-36, mitrās salvetes, mugursoma, nazis, paklājiņš, pneimatiskais ierocis, rācija, savilcējgumijas, sejas krēms, soma magazīnām, soma piederumu, svilpe, tālmērs (lāzera), teltene (pončo), uzkabes josta ar plecu siksnu, ūdensnecauraidīgās drēbes, vestes, zābaki.
Drošības aprīkojums		Medicīnas soma, nestuves.

**VALSTS
AIZSARDZĪBAS
MĀCĪBA**

Aizsardzības ministrija

Jaunsardzes centrs

Valsts Izglītības saturu centrs

